

KNOWLEDGE – International Journal
Vol. 23.5
Budva, Montenegro, May, 2018

UDK 37

ISSN 2545 - 4439
ISSN 1857 - 923X

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Scientific Papers

Vol. 23. 5.

HUMANISTIC SCIENCES

KIJ	Vol. 23	No. 5	pp. 1331 - 1716	Skopje 2018
------------	----------------	--------------	------------------------	--------------------

Global Impact & Quality Factor 1.322 (2016) <http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/>

INTERNATIONAL JOURNAL
SCIENTIFIC PAPERS
VOL 23.5

Promoted in Budva, Montenegro

24-27.05.2018

KNOWLEDGE – International Journal
Vol. 23.5
Budva, Montenegro, May, 2018

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 23.5

ADVISORY BOARD

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Cezar Birzea PhD, Ljubomir Kekenovski PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Veselin Videv PhD, Ivo Zupanovic, PhD, Savo Ashtalkoski PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Lasta Spasovski PhD, Mersad Mujevic PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Predrag Trajković PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Nedzat Koraljić PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Baki Koleci PhD, Lisen Bashkurti PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD, Marija Kostic PhD

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

Editor in chief
Robert Dimitrovski, PhD

KNOWLEDGE - International Journal Scientific Papers Vol. 23.5

ISSN 1857-923X (for e-version)
ISSN 2545 – 4439 (for printed version)

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academic, Prof. Vlado Kambovski PhD, Skopje (Macedonia)

Vice presidents:

Prof. Robert Dimitrovski PhD, Institute of Knowledge Management, Skopje (Macedonia)

Prof. Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)

Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)

Members:

- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Korablev PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Branko Boshkovic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of Law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Cezar Birzea, PhD, National School for Political and Administrative Studies, Bucharest (Romania)
- Prof. Cvetko Andreevski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dimitar Radev, PhD, Rector, University of Telecommunications and Post, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Daniela Todorova PhD, Rector of “Todor Kableshev” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)

- Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Hristina Georgieva Yancheva, PhD, Rector, Agricultural University, Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Hristo Beloiev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Hristina Milcheva, Medical college, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
- Prof. Izet Zeqiri, PhD, Academic, SEEU, Tetovo (Macedonia)
- Prof. Ivan Marchevski, PhD, Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Isa Spahiu PhD, AAB University, Prishtina (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, Podgorica (Montenegro)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO , Bitola (Macedonia)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof Karl Schopf, PhD, Akademie fur wissenschaftliche forchung und studium, Wien (Austria)
- Prof. Katerina Belichovska, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Krasimir Petkov, PhD, National Sports Academy “Vassil Levski”, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Ljubomir Kekenovski PhD, Faculty of Economics, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Marusya Lyubcheva PhD, University “Prof. Asen Zlatarov”, Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Mihail Garevski, PhD, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje (Macedonia)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Mitko Kotovchevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (Macedonia)

- Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Marija Topuzovska-Latkovikj, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Margarita Bogdanova PhD, D.A.Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Mahmut Chelik PhD, Faculty of Philology, University "Goce Delchev", Shtip (Macedonia)
- Prof. Marija Mandaric PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High Technological and Artistic Vocational School Leskovac (Serbia)
- Prof. Nadka Kostadinova, Faculty of Economics, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
- Prof. Nenad Taneski PhD, Military Academy "Mihailo Apostolski", Skopje (Macedonia)
- Prof. Nevenka Tatkovic PhD, Juraj Dobrila University of Pula, Pula (Croatia)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof. Nikolay Georgiev PhD, "Todor Kableshkov" University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Nedzat Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Nishad M. Navaz PhD, Kingdom University (India)
- Prof. Oliver Iliev PhD, Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies "Hipokrat", Bujanovac (Serbia)
- Prof. Paul Sergius Koku, PhD, Florida State University, Florida (USA)
- Prof. Primož Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, Vranje (Serbia)
- Prof. Petar Kolev PhD, "Todor Kableshkov" University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
- Prof. Rade Ratkovic PhD, Faculty of Business and Tourism, Budva (Montenegro)
- Prof. Rositsa Chobanova PhD, University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Immunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Stefanov PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Sasho Korunoski, Rector, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Sreten Miladinovski, PhD, Dean, Faculty of Law, MIT University (Skopje)
- Prof. Snezhana Lazarevic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)

- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
 - Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
 - Prof. Sandra Zivanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
 - Prof. Shyqeri Kabashi, College “Biznesi”, Prishtina (Kosovo)
 - Prof. Trayan Popkochev PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
 - Prof. Todor Krystevich, Vice Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
 - Prof. Todorka Atanasova, Faculty of Economics, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
 - Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
 - Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity, Sofia (Bulgaria)
 - Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
 - Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting, Zagreb (Croatia)
 - Prof. Violeta Dimova PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
 - Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
 - Prof. Valentina Staneva PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
 - Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
 - Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
 - Prof. Venus Del Rosario PhD, Arab Open University (Philippines)
 - Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
 - Prof. Zlatko Pejkovski, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Zivota Radosavljevik PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
 - Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)

EDITORIAL REVIEW BOARD

- Robert Dimitrovski PhD, Institute of Knowledge Management, Skopje (Macedonia)
- Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)
- Venelin Terziev PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Mersad Mujevic, PhD, Podgorica (Montenegro)
- Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Aleksandar Nikolovski PhD, FON University, Skopje (Macedonia)
- Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Branko Boskovic PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Bulgaria)
- Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
- Dimitar Radev, PhD, Rector, University of Telecommunications and Post, Sofia (Bulgaria)
- Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Hristina Milcheva, Medical college, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
- Evdokia Petkova, South West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Ivan Marchevski, PhD, Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Izet Zeqiri, PhD, South East European University, Tetovo (Skopje)
- Isa Spahiu PhD, International Balkan University (Macedonia)
- Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO , Bitola (Macedonia)
- Krasimira Staneva, PhD, University of Forestry, Sofia (Bulgaria)
- Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Ljubomir Kekenovski PhD, Faculty of Economics, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Marios Miltiadou, PhD, Aristotle University of Thessaloniki (Greece)
- Marusya Lyubcheva PhD, University “Prof. Asen Zlatarov”, Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
- Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Mitko Kotovchevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Margarita Bogdanova PhD, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Mahmut Chelik PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Mirjana Borota – Popovska, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)

Contents

DEVELOPING LANGUAGE COMPETENCES DURING THE ACQUISITION OF THE SECOND LANGUAGE	1347
Violeta Nikolovska	1347
INTENSIVE METHODS USED IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING IN THE PRIMARY SCHOOL	1353
Maria Mladenova	1353
SUMMARY OF THE FOREIGN LANGUAGE LEARNING STRATEGIES AND OVERVIEW OF THE STRATEGIES IN ACQUIRING PROPER PRONUNCIATION	1359
Vesna Prodanovska-Poposka	1359
Vesna Koceva	1359
EDUCATIONAL-INSTRUCTIVE WORK AT THE LANGUAGE SCHOOL „ACAD. LYUDMIL STOYANOV”- BLAGOEVGRAD	1365
Hristina Popova	1365
RESEARCH IN PRAGMATICS AND FOREIGN LANGUAGE TEACHING	1369
Marija Kusevska	1369
Biljana Ivanovska	1369
Nina Daskalovska	1369
SIGNIFICANCE OF SLAVIC MANUSCRIPTS (EDUCATION)	1375
Violeta Martinovska	1375
Natalija Josheva	1375
ROBERT LOWELL - CONFESSING THE ART OF POETRY	1379
Lidija Davidovska	1379
GRAMMATICAL EVIDENTIALS IN MACEDONIAN AND BULGARIAN LANGUAGE THROUGH THE PRISM OF BULGARIAN LINGUISTIC TRADITION	1385
Igor Stanojoski	1385
THE ROLE OF SOCIAL INTERACTION IN LANGUAGE ACQUISITION	1391
Isa Spahiu	1391
Edita Kamberi Spahiu	1391
INSIGHT INTO THE MOST SIGNIFICANT CLUES OF IELTS	1395
Djukica Mirkovic	1395
Miodrag Smelcerovic	1395
Marica Simic	1395
Jelena Abula	1395
THE ALBANIAN AORIST AND ITS TRANSLATION EQUIVALENTS IN ENGLISH	1399
Blerta Demiri	1399
TEACHING LATIN THROUGH ENGLISH OF ITALIAN STUDENTS IN MEDICAL CONTEXT: ACHIEVEMENTS AND PERSPECTIVES	1405
Veronika Kelbecheva	1405
DESCRIPTIVE CONSTRUCTIONS IN ENGLISH AND LATIN: SOME METHODOLOGICAL REMARKS	1411
Ivan P. Petrov	1411
CHALLENGES OF TEACHING AND PREPARING FUTURE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS AND LINGUISTS	1415
Iris Klosi	1415
STUDENTS' PERCEPTIONS OF USING CORPORA AS REFERENCE TOOLS IN ESSAY ERROR CORRECTION AND EXPLORING WORDS WITH AFFIXES: A PILOT STUDY	1419
Emin Idriži	1419
Igballe Miftari	1419

ANALYSIS OF PHONETIC, GRAMATICAL AND LEXICAL SKILLS OF ENGLISH LANGUAGE STUDENTS IN THE TECHNICAL SCHOOL "LUTFI MUSIC" IN VUSHTRI	1425
Albulena Pllana Breznica.....	1425
Fisnike G. Pllana.....	1425
THE PHONOLOGICAL ELEMENT IN TEACHING THE FOREIGN LANGUAGE	1429
Lindita Kazazi.....	1429
PERSISTING PROBLEMS IN TEACHING SERBIAN LANGUAGE AS NON-MOTHER TONGUE IN RURAL PRIMARY SCHOOLS IN THE MUNICIPALITIES OF PRESEVO	1433
Kemal Džemić	1433
Ahmet Bihorac	1433
RENARRATION OF PAST ACTIONS IN MACEDONIAN LANGUAGE	1439
Igor Stanojoski.....	1439
REFUSAL STRATEGIES IN BUSINESS COMMUNICATION OF NATIVE ENGLISH SPEAKERS	1443
Polina Mitkova.....	1443
REFLEXIONS ON THE IMPORTANCE OF GRAMMAR TEACHING IN A FOREIGN LANGUAGE	1449
Eliana Laçeja	1449
SOME FACTORS HINDERING THE TEACHING AND THE ACQUISITION OF THE ENGLISH LANGUAGE IN HIGHER EDUCATION.....	1455
Lediane Beshaj.....	1455
FOR A NEW BREATH LITERATURE TEACHING.....	1461
Alma Hafizi.....	1461
HIGHLIGHTS FOR THE ROLE IN THE " THE LEGEND OF RUGOVA "	1467
Melihate Zeqiri.....	1467
EFFICIENCY AND HEADLINE PATTERNS ON THE <i>COSMOPOLITAN</i> BULGARIA WEBSITE	1473
Radostina Igljkova	1473
THE USE OF SPANISH NEWSPAPERS AS A DIDACTIC MATERIAL TO IDENTIFY STEREOTYPES OVER ALBANIA AND ALBANIANS.....	1479
Mimoza Puto.....	1479
THE MEDIA AND THE REPRESENTATION OF THE CULTURALLY - SOCIOLOGICAL IDENTITY (REALITY SHOW FORM AND EMISSION "MOMENT OF THE TRUTH").....	1485
Biljana Rajčinova-Nikolova.....	1485
LANGUAGE OF ADVERTISING AS A COMMUNICATION.....	1491
Ahmed Bihorac	1491
Kemal Džemić	1491
THE IMPORTANCE OF COMMUNICATION BETWEEN TEACHERS AND STUDENTS IN THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATION SKILLS IN FOREIGN LANGUAGES	1499
Aterda Lika	1499
STUDY ON THE PROCESSING OF NATURAL LANGUAGES (ALBANIAN LANGUAGE) THROUGH METHODS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE	1503
Slavčo Çungurski.....	1503
Burim Rexhepi.....	1503
Dimche Zvrčinov	1503
ASPECTS OF TODAY'S CULTURAL ENVIRONMENT – 'MESSAGE' TO INSTRUMENTAL TEACHER.....	1509
Stela Miteva-Dinkova	1509

BULGARIAN SONG FOLKLORE IN THE STUDIES OF MUSIC IN THE 5TH TO 7TH FORM OF COMPREHENSIVE SCHOOL	1515
Milana Vlahova - Ilkova	1515
NOTE LITERACY OF THE STUDENTS OF 3. GRADE OF THE GENERAL EDUCATION SCHOOL IN BULGARIA BY ELECTRONIC TEXTBOOK	1521
Krasimira Georgieva Fileva – Ruseva	1521
PEDAGOGICAL METHODS IN PIANO TECHNICAL DEVELOPMENT	1529
Alba Muqolli-Dehiri	1529
Mimoza Pajaziti-Drançolli	1529
THE MUSICAL IMAGINATION IN THE PRACTICAL SPHERE OF STUDENTS MUSICAL PEDAGOGES	1533
Tsvetanka Kostadinova Kolovska	1533
VISUALISATION – A KEY PRINCIPLE FOR STRUCTURING SOLFEDGIO LESSONS IN THE PRE-SCHOOL STAGE OF THE MUSICAL HEARING EDUCATION	1539
Milena Bogdanova	1539
ЗА ПРОБЛЕМИТЕ НА ГРУПОВОТО ЕДНОГЛАСНО, ДВУГЛАСНО И ХОРОВО ПЕЕНЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ИЗУЧВАЩИ НАРОДНО ПЕЕНЕ	1545
Бинка Котетерова-Добрева	1545
THE EMERGENCE OF ART FOR CHILDREN UNDER THE INFLUENCE OF ART EDUCATION	1551
Zora Yanakieva	1551
PANTHEISM THROUGH CHRISTIANITY AND ISLAM; EXPLORING THE CONCEPTS OF RELIGION IN THOREAU'S WALDEN	1557
Fahreta Fijuljanin	1557
Kanita Višnjić	1557
CATEGORIES AND RATINGS OF ANGER AND ANGER TOWARDS YOURSELF	1563
Plamen Angelov Tzokov	1563
ETHNIC CHILD POVERTY SPECIFICATIONS	1571
Kamelia Petkova	1571
POVERTY IN REPUBLIC OF MACEDONIA	1579
Kire Sharlamanov	1579
Aleksandar Jovanoski	1579
CONCEPTUALIZATION OF UNDERSTANDING FOR CHILD POVERTY	1587
Rumiana Budjeva	1587
ABUSE OF CHILDREN AS A WORK FORCE, A CHALLENGE FOR KOSOVO'S INSTITUTIONS AND SOCIETY	1593
Valbone Ramaj	1593
SOCIAL WORKER'S ROLE IN THE REHABILITATION OF THE CHILDREN IN STREET SITUATION IN TIRANA CITY	1597
Lorena Çadri	1597
CONSUMPTION OF ALCOHOL AND TOBACCO OF PARTICIPANTS IN EXPEDITIONARY OPERATIONS	1601
Pavlin Glushkov	1601
BROTHER/ SISTER WITH DISABILITIES AFFECTS THE BROTHER/SISTER IN THEIR SOCIAL LIFE, THEIR INTERACTION WITH OTHER HUMAN BEINGS AND THE CREATION OF NEW SOCIAL RELATIONS	1607
Shkëlzen Limani	1607
POLITICAL THEOLOGY RE-CONCEPTION BIBLICAL PREMISES	1613
Ljupco Ristovski	1613

THE RELIGIOUS ISSUE IN THE KINGDOM OF SCS / YUGOSLAVIA	1621
Rejhan Mandak	1621
THE TERMS: SACRED, DANGEROUS, UNCLEAR AND THE ROLE OF TABOOS IN THE SOCIOLOGICAL SCIENCE	1629
Sonja Rizoska Jovanovska	1629
THE CONSENT OF PARENTS FOR MARRIAGE OF THE INTENDING SPOUSES: "BEGALKA", "CORBADZI TEODOS" AND "PECALBARI" - CUSTOMARY LAW OF THE MACEDONIAN PEOPLE - CIVIL LAW - THE SACRED CANONS OF THE HOLY ORTHODOX CHURCH.....	1637
Pance Kosev	1637
THE NEED FOR CONTEMPORARY INTERPRETATION OF THE QURAN	1643
Abdulxhemil Nesimi.....	1643
POLITICAL REPRESENTATION OF BULGARIAN MUSLIMS /ATTEMPTS TO CREATE A POMAK PARTY/	1649
Milen Ruzhenov Zhurnalov	1649
POLAND AFTER THE SECOND WORLD WAR	1655
Gorancho Jakimov	1655
INTERCULTURAL COMMUNICATION AND CHALLENGE OF ALBANIA IDENTITY IN THE PERIOD OF GLOBALIZATION.....	1659
Bukuroshe Isufaj	1659
EDUCATIONAL ASPECTS OF FITNESS IN A HISTORICAL PLAN AND IN THE MODERN SOCIETY.....	1665
Ivan Nedelchev	1665
PARTICIPATION OF SPORTS – ANIMATIVE CONTENTS IN THE STRUCTURE OF THE LEISURE TIME TO THE STUDENT - TOURIST	1671
Liza Pantekovska	1671
Dalibor Dimkovski.....	1671
Tanja Kitanovska Stojkovska.....	1671
STUDENT CENTERED LEARNING AS APPROACH TO ENHANCE BETTER QUALITY OF THE EDUCATION PROCESS	1679
Valentin Petroussenko	1679
Bisserka Veleva	1679
ESTABLISHING A PLAN AND MANAGEMENT TEAM FOR EMERGENCY SITUATIONS	1683
Pavle Trpeski	1683
FLOODS AS NATURAL CATASTROPHES.....	1693
Pavle Trpeski	1693
DECISIONS AND SOLVING PROBLEMS	1697
Genti Begolli	1697
CALCULATING THE COST OF PROCESSES IN THE SERVICE SECTOR	1703
Irina Joldeska	1703
Stevcho Mecheski	1703
A PEACEFUL SETTLEMENT OF DISPUTES: A CROATIAN-SLOVENIAN DISPUTE OVER THE DEMARCATION OF THE SEA BORDER.....	1711
Arijeta Selimi	1711

ПРЕКАЖУВАЊЕТО НА МИНАТИТЕ ДЕЈСТВА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Игор Станојоски

Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Македонија

Резиме: Прекажувањето во македонскиот јазик претставува дел од граматичката категорија која традиционално се нарекува прекажаност, а во поново време доминира називот евиденцијалност. Евиденцијалноста може да се изразува со лексички и со граматички маркери. Во најголем дел од европските јазици постојат само лексички маркери на евиденцијалноста. Единствено во балканскиот и во балтичкиот јазичен сојуз постојат јазици што ја граматикализирале евиденцијалноста. Граматикализираната евиденцијалност обично се смета за егзотична особеност на балканословенските јазици – македонскиот и бугарскиот. Во македонскиот јазик за прекажување се користат временските форми на минатото неопределено време, како и формите на идното прекажано време, кое е специјализирано за оваа намена. За прекажување на минатите и на сегашните дејства се користат формите на минатото неопределено време, односно на стариот словенски перфект. При прекажувањето на минатите дејства, зборуваачот мора да избере меѓу минатото неопределено и минатото определено време, и тој е принуден својот исказ да го оформи со директен или индиректен евиденцијал. Во случајот со прекажувањето на минатите дејства зборуваачот не е многу слободен во изборот на формата. Во повеќето случаи зборуваачот мора да ја употреби формата на минатото неопределено време доколку прекажува, без оглед на неговиот став за вистинитоста на настанот. Тоа е единствениот начин на граматички правилно формулирање на реченицата. До колку зборуваачот употреби минато определено време опишувајќи дејство на кое тој не бил сведок, ваквата негова изјава ќе се смета за лажно претставување на самиот себеси како учесник во дејството. Во овој труд ги разгледуваме различните

1439

можности на прекажувањето на минатите дејства и факторите од кои зависи изборот меѓу минатото определено и минатото неопределено време. Интересно е прашањето: во кој случај може да се употреби минатото определено време, а тоа да не биде сметано за граматичка грешка, иако зборуваачот не бил сведок на дејството. Впечатливо е тоа што колку е поголемо временското растојание меѓу времето на раскажување и времето на дејството, толку се зголемува веројатноста зборуваачот да употреби минато определено време. Ова треба да се толкува како резултат на тоа што дејството „го положило тестот на времето“, односно зборуваачот, кој првично не бил сигурен во вистинитоста на дејството и го предавал како дознаено од други, во текот на периодот што изминал од дејството до моментот на зборувањето не нашол докази дека тоа би можело да биде поинаку, па информацијата добиена од други почнал да ја прифаќа како факт. Во поглед на прекажувањето особено е интересно првото лице. Се разбира дека прекажувањето е многу поретко кај првото отколку кај другите две лица. Прекажувањето во најголем дел од случаите ја исклучува можноста за учество во дејството, па затоа прекажувањето е возможно во врска со дејства на кои вршителот (првото лице) не се сеќава.

Клучни зборови: прекажување, сегашно, време, македонски, јазик

1. ВОВЕД

Слично како во случајот со прекажувањето на сегашните дејства, така и при прекажувањето на идните дејства зборуваачот има извесна слобода во изборот на формата со која ќе ја пренесе информацијата за планираните или за очекуваните дејства – дали ќе употреби форма за директна или за индиректна евиденцијалност, и со тоа да даде дополнителна информација за личната доверба или став околу веројатноста. Едноставно, идното време во македонскиот јазик, исто како и сегашното, спаѓа во немаркираните времиња по признакот на евиденцијалноста. Поинаку е со прекажувањето на минатите дејства.

2. ИЗБОР НА ВРЕМЕТО

Во случајот со прекажувањето на минатите дејства зборуваачот не е толку слободен во изборот на формата. Во повеќето случаи зборуваачот мора да ја употреби формата на минатото неопределено време доколку прекажува, без оглед на неговиот став за вистинитоста на настанот. На пример, доколку зборуваачот (лице Б) бил известен (од лицето А) со „Пеце **падна** вчера“, тогаш тој (лице Б) ќе пренесе (на лицето В) со „Пеце **паднал** вчера“, при што минатото неопределено време овде е индиректен евиденцијален показател, односно неконфирмативна форма. Притоа, неконфирмативноста во овој пример не значи ниту дека зборуваачот е резервиран по однос на веродостојноста на информацијата, ниту дека ја негира, ниту дека изразува каков било став. Самото пренесување на информацијата поскоро значи дека зборуваачот (прекажуваачот) верува во нејзината вистинитост, отколку дека не верува. Дијалогот ќе го доразвиеме на следниов начин: лице Б: „Пеце **паднал** вчера“; лице В: „Кој ти кажа?“; лице Б: „Кирил.“; лице В: „Ај, па ти најде кому да му веруваш. На најголемиот лажго.“ Од овој дијалог гледаме дека лицето В, ја восприема информацијата добиена од лицето А, како информација во чијашто вистинитост лицето Б верува (иако ја предало со индиректен евиденцијален показател).

„Пеце **паднал** вчера“ всушност е единствениот начин на кој лицето Б граматички правилно можело да ја формулира информацијата. Во случај лицето Б да рече „Пеце **падна** вчера“, тоа ќе значи дека лицето Б со конфирмативната форма пренесува лажна информација во врска со изворот на информацијата, лаже дека бил очевидец на настанот. Па, сепак, интересно е прашањето: во кој случај лицето Б може да ја употреби конфирмативната форма *падна*, а тоа да не биде сметано за граматичка грешка, иако лицето Б не било сведок на паѓањето. Во овој дел доаѓаме до несовершеноста на терминологијата *засведоченост* наспрема *незасведоченост*, која има традиција во руската лингвистика (*засвидетельствованность* : *незасвидетельствованность*). Имено, доколку ја исфрлиме прилошката определба *вчера* и ако претпоставиме дека Пеце паднал поодамна, на пример пред една година, притоа се повредил, раката му била неколку дена во завој, лицето Б во текот на наредните денови се сретнало со Пеце и го видело завојот, тогаш лицето Б може да рече „...тогаш кога **падна** Пеце...“, конфирмативно (Ev+). За тоа е доволно тоа што лицето Б станало сведок на последиците од дејството.

Интересно е и тоа што колку е поголемо временското растојание меѓу времето на раскажување и времето на дејството, толку се зголемува веројатноста зборуваачот да употреби позитивен евиденцијал. Ова треба да се толкува како резултат на тоа што дејството „го положило тестот на времето“, односно зборуваачот, кој првично не бил сигурен во вистинитоста на дејството и го предавал како дознаено од други, во текот на периодот што изминал од дејството до моментот на зборувањето не нашол докази дека тоа би можело да биде поинаку, па информацијата добиена од други почнал да ја прифаќа како факт.

Во својот роман *Диссомнии* (2017) за целите на сижето и заплетот ја употребив формата *умрела*, која во порака ја добива главниот лик во романот. Тој понатаму се прашува зошто адресантот му напишал *умрела*, а не *умре* и размислува за блискоста на адресантот со лицето што умрело, расудувајќи врз основа на неконфирмативната форма. Заклучува дека формата *умре* е поочекувана не само во случај кога зборуваачот е сведок на самиот миг на умирањето, туку и во случај кога зборуваачот е во близина на настанот, вклучително со сите елементи поврзани со погребот и пошироко. Освен тоа, доволно е и да помине извесно време од денот на смртта и од денот на добивањето на информацијата, потоа информацијата да го положи тестот на времето, во меѓувреме зборуваачот да не најде докази што ќе ја побијат информацијата и зборуваачот да почне да ја прифаќа како факт. Потоа многу поголема е веројатноста тој да ја употребува конфирмативната форма *умре*.

3. ВО ПРВОТО ЛИЦЕ

Во поглед на прекажувањето особено е интересно првото лице. Се разбира дека прекажувањето е многу поретко кај првото отколку кај другите две лица. Прекажувањето во најголем дел од случаите ја исклучува можноста за учество во дејството, па затоа прекажувањето е возможно во врска со дејства на кои вршителот (првото лице) не се сеќава. Такви се, на пример, дејствата од раното детство. Затоа, на странските студенти им се препорачува за настаните што им се случиле до петтата година од животот да не размислуваат и веднаш да го употребуваат исклучиво минатото неопределено време. Покрај дејствата од раното детство, зборуваачот може да не се сеќава и на настани од подоцнежна возраст. Исто така, може да не се сеќава ни на вчерашниот ден ако имал поматена свест, па информациите за своето однесување ги добил од некој друг. Сп.: „Синоќа сум играл на маса, а не се сеќавам – толку бев пијан.“ или: „Сум зборувал насон ноќеска.“

Има нешто сродно меѓу последниов тип на примери, од една страна, и примерите од типот „сум заспал“, од друга страна. Вообичаено е кога некој ќе се разбуди по дремка, согледувајќи ги последиците и сопствената (сонлива) состојба, да констатира: *сум заспал*. Сепак, тоа е најчесто така во случаите на ненамерно заспивање, додека во случај лицето да си легнало со намера да спие, најчесто нема да рече *сум заспал* бидејќи во тој случај ќе ја нема изненаденоста, која е битна одлика на овој тип примери. Изненаденоста, пак, понекогаш може да претставува само составен дел од евиденцијалната стратегија на зборуваачот.

Значи, можеме да констатираме дека во *сум заспал* имаме изненадена констатација на настан за кој зборуваачот дознава отпосле. Дознавањето отпосле за дејства чијшто вршител е првото лице, е заедничко за примерите „сум заспал“ и „сум се качил на маса“, но меѓу нив има и една суштинска и побитна разлика: тоа што во „сум заспал“ немаме прекажување, туку лична констатација. Според изненаденоста и изненадената констатација, овој тип примери може да се смета за сроден со адмиративот.

Примерите од типот *сум заспал* се блиски исто така и со инференциската индиректна евиденцијалност, односно конклузивот, бидејќи овде не станува збор за прекажување, туку за логичен заклучок врз основа на последиците. Сепак, кај конклузивот заклучокот што го изведува зборуваачот, претставува непроверено тврдење, односно претпоставка. Доказ за тоа дека примерите од типот *сум заспал* не треба да ги сметаме за конклузив, е и тоа што во југоисточното наречје во третото лице не се употребува помошниот глагол во третото лице. На пример: гледаме дека некој од присутните спие, па изненадени од глетката, велиме: „Е! Заспал!“ Од друга страна, сп. конклузив во штипскиот говор: „Он не дојде. Сигурно е заспал.“ Примерите од типот *сум заспал* спаѓаат во прекажана индиректна евиденцијалност, а од вообичаеното прекажување на информација добиена од друго лице ги разликува тоа што овде зборуваачот прекажува информација добиена по пат на лично набљудување.

Експресивната употреба на минатото неопределено време во исказите од типот „Што сум јадел едно прасе вчера!“ нема значење за евиденцијалноста и станува збор за обична замена на минатото определено со неопределено време заради поголема експресивност.

4. ВО ДИЈАЛЕКТИТЕ

Прекажувањето на минатите дејства е тесно поврзано со временските глаголски форми. Во македонскиот јазик тоа е воплоето во значенскиот комплекс на минатото неопределено време. Минатото неопределено време во своето прекажано значење претставува прекажан соодветник на минатите определени времиња. Минатото неопределено време во своето старо перфектно значење нема прекажан соодветник во македонскиот јазик, односно „се прекажува со самото себеси“. Само со напор можеме да регистрираме некакво прекажување на минатото неопределено време во југоисточното наречје, кое се состои во испуштање на помошниот глагол во третото лице на едината и множината.

Тоа ќе го илустрираме преку следново сценарио: Мајката на малата Симона се враќа од работа. Бабата на Симона вели: „Симона ништо **не е јадела** денеска.“ Подоцна се враќа таткото на Симона и мајката му вели: „Симона ништо **не јадела** денеска.“ Од употребата на помошниот глагол во говорот на бабата се заклучува дека предава информација од прва рака, бидејќи таа го чувала девојчето. Од неупотребата на помошниот глагол во говорот на мајката се гледа дека таа прекажува.

Во литературниот јазик, се разбира, помошниот глагол на стариот перфект е целосно изгубен во третото лице еднина и множина, па не останала можност за вакво разликување. Поинаку е со т.н. перфект II. Овде имаме можност за прекажување на перфектното значење. Сп. ги погорните примери: Бабата: „Симона ништо **нема јадено** денеска.“ Мајката: „Симона ништо **немала јадено** денеска.“ Конструкциите од типот *имал јадено* заслужуваат место во македонската граматика како дел од временскиот систем на македонскиот глагол, веројатно под името *прекажан перфект*.

Предминатото време во македонскиот јазик не се прекажува со некои специјализирани форми и најсоодветно е да се прекаже со минатото неопределено време. Формите на плусквамперфект II (*имаше прочитано*) се прекажуваат со истите форми како и перфект II (*има прочитано*), а тоа се формите од типот *имал прочитано*.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Макарецев, М. М. – Эвиденциальность в пространстве балканского текста. М.; СПб.: «Нестор-История», 2014.
 - [2] Фридман, В. Македонистички студии. – Скопје : Македонска академија на науките и уметностите. – 236 стр. Скопје, 2011.
- Извори**
- [3] Станојоски, И. Диссомнии (роман). Скопје : Антолог, 2017.